

Поширення правових знань та освітня місія сприяє залученню громадян до правової активності та правосвідомої поведінки.

Роз'яснення з питань реалізації та захисту прав людини, у тому числі учасників антитерористичної операції, членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та постраждалих унаслідок зазначеної операції

Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (ст. 1).

Частина 1 статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначає, що внутрішньо переміщеною особою (далі – ВПО) є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Слід звернути увагу на ту обставину, що законодавче визначення ВПО не має такої обов'язкової ознаки, як наявність у особи довідки про взяття на облік ВПО. Адже, як зазначалося вище, ВПО – це не конкретний правовий статус, що може бути надано, що може знайти своє відображення в документі, в якому може бути відмовлено або який може бути скасовано в конкретних випадках. Це характеристика конкретних фактичних обставин, у яких опинилася особа. Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» в Україні функціонує єдина інформаційна база даних про ВПО, створена з метою обліку таких осіб. Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб визначається Кабінетом Міністрів України. ВПО мають право на соціальну допомогу від держави на рівних з іншими громадянами підставах. Відповідно до Конституції Україна є соціальною державою. Відповідно до статті 46 Основного Закону держави громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Соціальні виплати ВПО призначаються і виплачуються

структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад, територіальними органами Пенсійного фонду України, робочими органами Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, центрами зайнятості за місцем їх фактичного проживання/перебування, незалежно Крім пенсійного забезпечення та загальних видів соціальної допомоги, таких як соціальна допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам з особливими потребами, дітям-сиротам у передбачених законом випадках, ВПО мають право і на спеціальний вид допомоги – щомісячну адресну допомогу ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу» (стаття 14).

Наразі, після внесення змін 21 грудня 2016 року до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», ВПО мають право на отримання безоплатної правової допомоги за рахунок держави. Вказані зміни – це великий крок України в забезпеченні гарантованих національним законодавством та міжнародними актами прав ВПО.

Правова (юридична) допомога – це професійна діяльність юристів, спрямована на сприяння громадянам та юридичним особам у вирішенні питань, пов'язаних із реалізацією норм права, що виявляється у наданні правових (юридичних) послуг.

Згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу» правова допомога – надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення.

Стаття 59 Конституції України закріплює положення, що кожен має право на правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно.

Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Безоплатну ж правову допомогу Закон України «Про безоплатну правову допомогу» визначає як правову допомогу, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Для того щоб визначитися, первинна чи вторинна правова допомога необхідна ВПО, необхідно з'ясувати, якої правової послуги така особа потребує. Якщо потреби особи зводяться до отримання консультації або складання нескладних документів, таких як скарга, заява, довідка, які не є процесуальними документами, то особі необхідна первинна правова допомога. Якщо ж питання, з яким звернулась особа, необхідно вирішувати в судовому

порядку або така допомога необхідна на досудовому розслідуванні в рамках кримінального процесу, то така особа потребує вторинної правової допомоги.

З січня 2017 року ВПО мають право на безоплатну правову допомогу з боку держави, що, безумовно, є великим досягненням. Разом з цим, дуже важливо, щоб така правова допомога була якісною, тобто своєчасною, актуальною та повною.

Відповідати вказаним критеріям у сфері захисту прав ВПО є нелегким завданням, враховуючи те, що законодавство є новим, таким, що постійно змінюється, а правозастосовуюча практика ще повністю не сформувалася.

З огляду на вказане вкрай важливим питанням для України є забезпечення ВПО реальною можливістю отримати якісну та вчасну правову допомогу як гарантію дотримання їх прав.

Право на освіту внутрішньо переміщених осіб

Одним із найбільш хвилюючих питань для дітей, які продовжили жити на тимчасово окупованих територіях, є питання вступу до вищих навчальних закладів України, враховуючи те, що документи, які вони можуть отримати на тимчасово окупованих територіях, не визнаються в Україні.

З 2016 року для школярів, які навчаються на тимчасово непідконтрольних українській владі територіях Донбасу та в окупованому Криму, створено додаткові можливості для отримання атестатів українського державного зразка, прийому на навчання до університетів, технікумів, коледжів, профтехучилищ України.

Діти для отримання документів про загальну середню освіту, необхідних для здобуття вищої та професійно-технічної освіти, проходять річне оцінювання та державну підсумкову атестацію за екстернатною формою в уповноважених загальноосвітніх навчальних закладах.

Пільги внутрішньо переміщеним особам у галузі освіти

Закон України «Про вищу освіту» встановив ряд пільг для дітей, що мають статус ВПО. Так, законом передбачена державна цільова підтримка для здобуття вищої освіти у вигляді:

- 1) повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;
- 2) пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;
- 3) соціальної стипендії; безоплатного забезпечення підручниками;
- 4) безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних навчальних закладах;
- 5) безоплатного проживання в гуртожитку;
- 6) інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Однак із порушенням Закону Кабінет Міністрів України до сьогодні не розробив порядок надання зазначеної державної цільової програми підтримки, що зробило неможливим виконання закону в цій частині.

У зв'язку з відсутністю порядку реалізації норм права, передбачених статтею 44 Закону України «Про вищу освіту», напрацьовано такий механізм отримання вказаних пільг.

Перше, що треба зробити, – це звернутися до ВНЗ з вимогою надати державну цільову підтримку. Заява подається у письмовій формі та повинна містити вимоги про надання безоплатного місця в гуртожитках університету, соціальної стипендії тощо. Така заява може бути колективною та подаватися від імені декількох осіб. До заяви обов'язково додається копія довідки про взяття на облік ВПО, яка видається органами соціального захисту населення.

Як правило, не всі ВНЗ ідуть назустріч студентам-пільговикам. Саме тому значна кількість студентів вимушена укласти платні договори (угоди, контракти) на проживання в гуртожитку, а також сплачувати значні суми коштів за навчання. При цьому вони позбавлені можливості отримувати соціальну стипендію, не говорячи вже про безоплатний Інтернет та підручники.

З цієї причини необхідно повідомляти Уряд про неотримання пільг, а також про витрати (збитки), які студенти змушені нести через відсутність порядку надання державної цільової підтримки. Для цього потрібно надати особисто або надіслати поштою скаргу/заяву на адресу Кабінету Міністрів України, повідомивши про відсутність повної або часткової оплати навчання, неотримання безоплатного місця в гуртожитку та/або соціальної стипендії разом з такими документами:

- 1) довідка про взяття на облік ВПО;
- 2) документи, що підтверджують факт здійснення вами витрат на проживання та/або навчання.

Наступним кроком щодо захисту свого права на отримання пільг у галузі забезпечення права на освіту є адміністративний позов до Кабінету Міністрів України, який подається до Окружного адміністративного суду міста Києва.

Ще декілька слів про запроваджений цьогорічний проект:

На сьогоднішній день в Україні Міністерством юстиції у співпраці з системою безоплатної правової допомоги запроваджено загальнонаціональний правопросвітницький проект «Я МАЮ ПРАВО!»

Мета проекту – підвищити юридичну грамотність українців та сформувати нову правову культуру в суспільстві. Це масштабна реформа правової свідомості, яка забезпечить сталий розвиток України як сучасної демократичної держави.

Проект не лише інформує громадян про їхні права, а й навчає їх, як ці права захищати. Одним з ключових елементів, який забезпечує реалізацію проекту «Я МАЮ ПРАВО!», є надання громадянам безоплатної правової допомоги. Це дієвий та ефективний механізм, який дає можливість захистити свої права кожному.

Проект «Я МАЮ ПРАВО!» забезпечує формування нової правової культури у суспільстві.

Нормативно-правова база:

1. Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»;
2. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту»;
3. Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;
4. Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу»;
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб»;
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.05.2016 № 560 «Про затвердження Порядку прийому для здобуття вищої та професійно-технічної освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України»;
7. Алгоритм дій щодо захисту права на безоплатну освіту та проживання для студентів – внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/advice/alhorytm-dij-schodo-zahystu-prava-na-bezoplatnu-osvitu-ta-prozhyvannya-dlyastudentiv-vnutrishno-peremischennyh-osib/>;
8. Для жителів Донбасу і Криму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/dlya-zhiveliv-donbasu-i-krimu/>.